

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

A gettó felszabadulására emlékeztünk (3. oldal)

Fekete László: a magyar zsidó népdalokról (7. oldal)

Lapunk, zsinagógánk újraindításáig csak online jelenik meg

**Littner György új sorozata:
Hetizakaszok másként** (2. oldal)

Littner György

Hetizakaszok másként – Mózes első nyolcvan éve

Az elmúlt hónapokban több részletet is olvashattak Littner Gyuri barátunk nemrég megjelent, Családrege a Bibliából című könyvéből. Mostantól a hetizakaszokat, s ezeken keresztül a legnagyobb prófétánk, Mózes életét mutatja be – saját szemszögéből! Fogadják szeretettel!

József az egyiptomi alkirály kérésére az apja Jákob önkényesen elhagyta az Örökkévaló által számára kijelölt lakhelyet, és a jobb élet reményében hetvened magával átköltözött Egyiptomba Gósen földjére. Az Ö.való Ábrahámnak tett jóslatának első része beteljesedett: „*Idegen lesz a te magzatod olyan országban, amely nem az övék.*”

nak megtetszett a fiú, ezért mikor a katonák járőröztek elhomályosította a szemüket azon a részen, ahol az anya bujkált vele, ezért életben maradt. Három hónap után, mikor kissé megerősödött Jókebed az Ö.való kegyelmére bízta a fiát. Egy kosárba tette, majd a Nílus vizére helyezte, és nézte, hogyan sodorja el az áramlat. Az Ö.való elzavarta a kosárra pályázó krokodi-

ként a Fáraó palotájában, akkor egy gyilkosság miatt elmenekült Egyiptomból és egy mindjárt papnál, Jitrónál töltötte életének következő negyven évét. Megházasodott, született két fia és legeltette apósa, Jitro juhait. Boldog békeségben élt pásztorként. Az Ö.való negyven év nyugalmat biztosított számára az erőgyűjtéshez, a reá váró feladat végrehajtásához. Ezután „benyújtotta a számlát”.

A héber rabszolgákat kellett kivezetnie Egyiptomból. Mózes eleinte kibúvókat keresett, de az Ö.való akaratának nem tudott ellenállni.

dozva a kis műtétől elindultak Egyiptomba, ahol a testvére Áron már várta. Mózes és Áron elmentek a Fáraóhoz, közölték vele az Ö.való akaratát: engedd el a hébereket! A Fáraó a tizedik csapás után, egyetlen, elsőszülött fia halála miatt elengedte a héber rabszolgákat és a hozzájuk csatlakozó csöcseléket, majd kétmillió embert, akik végigrabolták Egyiptomot. Vittek, amit láttak és elindultak a sivatag felé, a szabadságba. A jóslat harmadik része is beteljesedett: „*Nagy vagyonnal fognak kivonulni.*”

Nicolas Poussin: Mózes a Nílus vizére teszik (XVII. század)

Nicolas Poussin: Mózes megtalálása (1651)

Eleinte valóban sokkal jobban éltek új hazájukban, Egyiptomban. Később meghalt Jákob, és József is. Eltelt öt generáció, és a héberek annyira elszaporodtak, hogy már kicsi lett nekik Gósen földje, ezért szétszóródtak Egyiptom területén. Új dinasztia került Egyiptom élére, és az új fáraó első dolga volt, hogy megoldja a zsidókérdést. A hébereket rabszolgamunkára fogta, valamint minden héber újszülött fiút a katonái megöltek és a Nílusba dobtak. Most lett aktuális a jóslat második része: „*Szolgákká teszik és sanyargatják őket.*”

Élt egy héber rabszolgapár a Nílus mellett. Amrá és Jókebed a gyermekeik Áron és Mirjam. Az aszszony ismét terhes lett és a szülés előtt a Nílus melletti nádasban egy rejtékhelyet alakított ki, ahol világra hozta fiúgyermekét. A bujkálásban nem tudták nyolcnapos korában körülmetélni a fiút, ezért nevet sem adtak neki. Az Ö.való-

lokat, és oda vezette a fiút, ahol a fáraó lánya fürödni szokott. A fáraó lánya észrevette a kosarat, és a szolgálólányával kihozatta a partra. Miután nem volt gyermeke úgy döntött, hogy sajátjaként neveli fel a kosárban talált fiút. Felöltöztette egyiptomi ruhába, és úgy mutatta be az udvarnál, hogy a titkos szeretőjétől fogant a gyermek. A gyermeket elnevezte Mózesnek, ami egyiptomi szó, azt jelenti, hogy vízből mentett. A fáraó, akinek nem volt fia, unokájaként nevelte Mózes, aki mindent megtanult, amit egy leendő fáraónak tudni kell. Később ez a tudás segítette a nép vezetésében a negyvenéves vándorlás alatt.

A fiú életét az mentette meg, hogy nem volt körülmetélve, mert ellenkező esetben rájöttek volna, hogy héber, a katonákkal megöletik és visszadobadják a holttestét a Nílusba ahonnan kimentették. Mózes negyven évig élt egyiptomi-

Feleségével, Cipporával és két fiával elindult Egyiptomba. Útközben megszálltak egy fogadóban, ahol Mózes betegnek tette magát, hogy visszamehessen a juhok közé. Az Ö.való megharagudott rá, és elküldte a halálos angyalt, aki megjelent Mózes ágya mellett. Mózes a félelemtől, mozdulni sem mert. Szerencsére Cippora észnél volt, egy éles kovakövel körülmételte két fiát, s remegő férjét is, majd ezt mondta: „*Véren szerzett jegyesem vagy nékem! A körülmételés véren szerzett jegyesem ő nekem!*”

Az Ö.való visszarendelte a halálos angyalt, Mózes megmenekült. Most másodszor menekült meg a haláltól: először azért mert nem volt körülmetélve, másodszor pedig azért mert körül lett metélve. Azonnal felkelt az ágyból és lába-

Most vizsgáljuk meg a jóslatot teljes egészében:

„*Idegen lesz a te magzatod olyan országban, amely nem az övék, szolgákká teszik és sanyargatják őket négyszáz évig. De a népet, amelyet szolgálni fognak, megbüntetem és ezután nagy vagyonnal fognak kivonulni.*”

Az Ö.való számára nem létezik az idő, így a jóslat három részletben valósult meg. A héberek negyvenévi pusztai vándorlás után visszatértek arra a földre, amelyet Jákob önkényesen elhagyott. Addigra már mások foglalták el ezt a területet, ezért véres harcban kellett visszafoglalni Jákob lakhelyét, és további harcok árán megszerezni az Ígéret Földjét, amit Izrael fiai felosztottak tizenkét részre a törzsek szerint.

A budapesti gettó felszabadulására emlékeztünk

Január 18-án talán már megszokásból indultunk volna útnak a Dohány utcai zsinagógához, hogy a majd nyolc évtizedes hagyományhoz híven a budapesti gettó felszabadításának – immár 76. – évfordulójára emlékezzünk. Azonban most először nem tehattük meg, nem lehettünk ott személyesen. A járvány miatt idén csupán egy előre felvett összeállítást nézhettünk meg, magunkban.

Az évtizedek során megannyi csodás, szívhez szóló beszédet hallhattunk rabbijainktól, akad, melyeket mai napig emlegetnek, emlegetünk. A jelen helyzet csak egy szolidabb emlékezésre adott lehetőséget, ám emlékeztünk, mert emlékezni és emlékeztetni kell! S nem csupán a tórai tanításokat, az egyiptomi kivonulás történetét kell elmesélni és továbbadni az új és még újabb nemzedéknek, hanem a holocaust borzalmait, a szenvedést, a gettót, s az embermentő hősöket és a felszabadulást is.

Ezúttal nem teltek meg a padsorok, nem lehetett jelen egyetlen nagykövet és politikus sem, ahogy az emlékező százak, köztük a túlélőkkel sem. Így a fájoan üresen maradt zsinagógában mondott beszédet Mester Tamás, a BZSH elnöke, dr. Frölich Róbert, zsinagógánk főrabbi, továbbá Jakov Hadas-Handelsman, Izrael Állam magyarországi nagykövete.

A zsoltárokat Fekete László, a Dohány utcai zsinagóga főkantora énekelte, Dobszay Péter orgonaművész közreműködésével.

Jakov Hadas-Handelsman - Fotók: Szentgyörgyi Ákos

Mester Tamás és Frölich Róbert

Videóüzenetben emlékezett dr. Orbán Balázs miniszterhelyettes, parlamenti és stratégiai államtitkár.

Ezt követően a Wesselényi utcában található felszabadítási emléktábla megkoszorúzásával folytatódott a megemlékezés, ahol koszorút helyezett el Vlagyimir Szergejev, az Orosz Föderáció magyarországi nagykövete, elhangzott a gyászolók kaddisa, elhelyezték az emlékezés köveit is.

A Dohány utcai megemlékezést követően a Kertész utcában található emléktáblánál helyezett el koszorút Niedermüller Péter, Erzsébetváros polgármestere, Szűcs Balázs, alpolgármester, valamint Mester Tamás BZSH elnök, és dr. Frölich Róbert főrabbi társaságában.

A megemlékezést az alábbi linken nézhetik meg:

<https://tinyurl.hu/Q21A>

A gettó

A budapesti „nagy” gettó határait megszabó belügyminiszteri rendelet 1944. november 29-én jelent meg, a Dohány utca, Nagyatádi Szabó (ma Kertész) utca, Király utca, Csányi utca, Rumbach Sebestyén utca, Madách Imre út, Madách Imre tér és Károly körút által határolt területet december 10-én zárták le. A 4513 lakásban összezsúfolt emberek száma 1945 elején elérte a 70-80 ezret. A gettó 1945. január 18-i felszabadulásakor csak a Klauzál téren több mint 3000 temetetlen holttestet találtak. Az ostromot és a nyilasok rémuralmát 70 ezer ember élte itt túl.

I M A R E N D

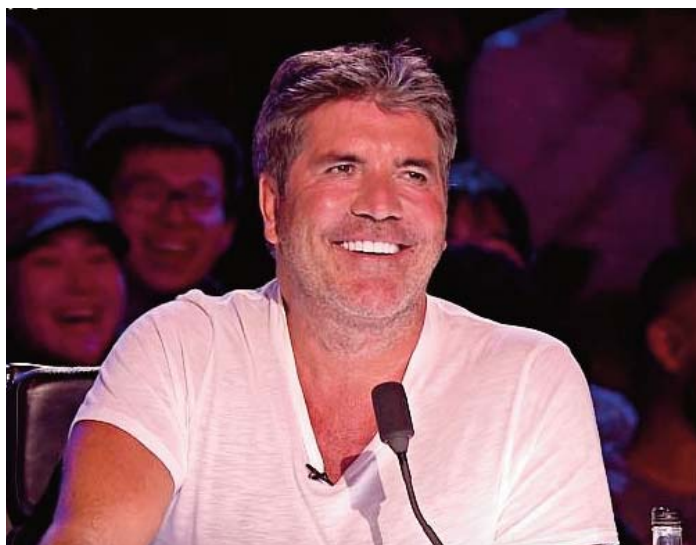
Sajnos még mindig nem találkozhatunk személyesen a Dohány zsinagógában, így az imákon továbbra is csak a zoom-on vehetünk részt. A belépéshez szükséges adatokat a fenti nagy cikk végén megtalálják.

A reggeli imák 8:45-kor kezdődnek, az esti imák (a téli időszámítás szerint, a szokásoknak megfelelően) 17 órakor. A péntek esti, pontosabban délutáni imákat a szombat bejövetele előtt egy órával tartjuk. A következő hetek pénteki időpontjai:

Január 29.	15:20	Február 5.	15:30
Február 12.	15:40	Február 19.	15:55
Február 26.	16:05		

Simon Cowell az izraeli X-Faktor zsűritagja lesz

Az X-Faktor zenei tehetségkutató show-műsor izraeli változata három évi szünet után visszatér a helyi képernyőkre. Az igazán nagy hír azonban az, hogy a következő évad egyik zsűritagja az X-Faktor egyik megálmodója és legnagyobb sztárja, Simon Cowell lesz, aki először vállalta ezt a feladatot külföldi X-Faktor produkcióban – Anglián és az Egyesült Államokon kívül.

A 60 éves Cowell az „American Idol”, „Pop Idol”, „The X Factor” és még sok más tévés versenynek köszönhetően vált ismertté az egész világon, és természetesen annak a kemény és szúrós karakternek köszönhetően, amelyet bemutat a műsorokban. Ezekben a programokban zsűritagként és producerként való részvételének köszönhetően az elmúlt két évtizedben a zene- és televíziós világ egyik legbefolyásosabb személyiségének tartják.

Az „X-Faktor” 2013-ban nagy sikerrel kezdte útját Izraelben a szupermodell Bar Refaeli műsorvezetővel, és Izrael két legkiemelkedőbb énekesét is felfedezte – Eden Ben Zaken, aki az első évadban második lett, illetve Izrael 2021-es Eurovíziós képviselőjét, Eden Elenát, aki megnyerte a harmadik évadot. De a zsűri is erős volt, hiszen szerepet kapott benne a rapper Subliminal, és két népszerű énekes Ivri Lider és Shiri Maimon. Az X-Faktor „atyja” vélhetően ismét jelentősre emeli a műsor nézettségét, ami az első évek sikerei után sokat esett.

Cowell tavaly balesetet szenvedett elektromos kerékpárjával, a december végi, Barbadoson, a családi pihenésen készült sportos fotók alapján egyre jobb állapotban van. S most térhet majd vissza a képernyőre. Izraeli szerepvállalása azonban nem teljesen meglepő, mert nem sokkal édesapja halála után felfedezte, hogy a papa, Eric – aki szintén dolgozott a zeneiparban – zsidó volt. Ezt követően több zsidó szervezésű jótékonyági vacsorán is részt vett, ráadásul 150 ezer dollárral támogatta az IDF-et. Továbbá, kedvese, Lauren Silverman szintén zsidó, s 2014-ben, közös gyermekük, Simon édesapja után az Eric nevet kapta...

Cowell már hivatalos nyilatkozatot is kiadott, amelyben a következőket mondta: „Az évek során csodálatos tehetségeket találtunk az egész világon az X-Faktorral. Már alig várom, hogy lássam, mit kínálnak az izraeliek.”

A Pesti Sólet menüje

Zöldséges májgaluska leves (4 főre)

Hozzávalók: Leves: 1 fej vöröshagyma, 3 gerezd fokhagyma, 2 evőkanál kacsaszí, 2 db sárgarépa, 2 db gyökér, 1 db karalábé, 1 db zeller, 1 db zellerlevél, 1/2 csokor petrezselyemzöld, ízlés szerint só, őrölt bors.

Májgaluska: 30 dkg csirkemáj, 1 fej vöröshagyma, 1 db tojás, 1 evőkanál liszt, 2 evőkanál zsemlemorzsza, 1 kávéskanál fűszerpaprika, 1 kávéskanál morzsolt majoranna, 1/2 csokor petrezselyem, ízlés szerint só, őrölt bors.

Elkészítés: Zsiron megdinszteljük a felaprított vöröshagymát, majd hozzáadjuk a fokhagymát és a feldarabolt zöldségeket, fedő alatt pároljuk. Megsózjuk liszttel, elkeverjük, pirítjuk, majd belekeverjük a pirospaprikát, fel-öntjük 2 liter vízzel, sózzuk, borsozzuk. Beletesszük a felezett paprikát és paradicsomot, zellerlevelet és a felaprított petrezselyem felét, majd felforraljuk, és rövid ideig főzzük. Közben ledaráljuk a májat, a hagymát lereszeljük, vagy apróra vágjuk, majd az összes többi hozzávalóval elkeverjük, és ha a levesben minden megfőtt, beleszagatjuk, és megfőzzük.

Májjal töltött libamell narancsmártással, mazsolás rizzsel (4 főre)

Hozzávalók: 4 db libamell, 0,3 kg máj, 1 db alma, 2 db paprika, 1 db paradicsom, 0,32 kg rizs, 0,05 kg mazsola, vörösbort, 3 db narancs leve, liszt, só, bors

Elkészítés: A megtisztított libamellet átszűrjük, beletöltjük a kikóserített májat, sózzuk, borsozzuk. Előszűtjük egy serpenyőbe, hogy piros legyen, kérget kapjon. Utána tepsibe tesszük, hozzáadjuk az almát, paradicsomot, paprikát összevágva, és 150 fokon sütjük, körülbelül 1-1,5 órán keresztül.

Amikor megsült a hús, elkészítjük a narancsmártást.

A tepsiben sült zöldségeket össze-turmixszoljuk, hozzáadjuk a 3 db narancs levét, illetve némi vörösbort, majd kiforraljuk. Barna lisztet készítünk, szárazon lepirítjuk a lisztet.

Besűrítjük, ha elkészült, átpasszírozzuk, és tálaljuk.

A mazsolás rizshez a rizst olajon megpirítjuk, beletesszük a mazsolát, és felengedjük 0,7 liter vízzel, majd készre főzzük.

Almás pite

Hozzávalók: 50 dkg finomliszt, 25 dkg margarin, 25 dkg cukor, 1 csomag vaníliás cukor 1 csomag sütőpor, 4 db tojás, 1dl fehérbor

Töltelékhez: 1 kg hámozott alma, 10 dkg darált dió, 20 dkg porcukor, 1 db citrom, 1 kiskanál fahéj

Tetejére: 1 db tojás

Elkészítés: Sütőporral elkevert liszttel összemorzsoljuk a margarint, hozzáadjuk a cukrot, a vaníliás cukrot, a tojásokat és a fehérbort. Gyúrjuk össze, hogy jól formázható tésztát kapjunk. Fóliába csomagolva a hűtőben 1 órán át pihentetjük. Ezalatt meghámozzuk az almát, lereszeljük, ráfacsarjuk a citrom levét. Cukorral, fahéjjal, lereszelt citromhéjjal ízesítjük. A tésztát két cipőbe osztjuk. Lisztezett deszkán 3-4 mm vastagra nyújtjuk. Az egyik tésztaalapot sütőpapírral borított tepsire fektetjük. Darált dióval megszórjuk, egyenletesen elosztjuk rajta az almás töltelék, beborítjuk a másik tésztaalappal. Megkenjük a tetejét tojással és előmelegített sütőben 160 fokon megsütjük. Végül felkockázzuk a pitét és porcukorral megszórjuk.

Őstörténeti korszakváltást jelentő 350 ezer éves koptatókő

Az emberi evolúció fordulópontját jelzi a Haifa mellett, a Karmel-hegy Tabun nevű barlangjában talált lapos koptatókő, melynek tanulmányozásából kiderült, az eddig gondoltnál jóval hamarabb kifinomult szerszámokat használtak az anyagok koptatásához, csiszolásához, ezzel korábban megjelent a kifinomult szerszámhasználat – jelentette a Háárec honlapja.

A kőn talált anyagok elemzése alapján nem az elejtett állatok feldarabolására használták, hanem a lágy belső részeknél, esetleg az állati bőrök koptatására szolgált a kődarab a Haifai Egyetem régészeti intézetének kutatói szerint. Ron Simelmitz, az intézet régésze elmondta, eddig úgy vélték, csak sokkal később, mintegy 200 ezer évvel ezelőtt jelent meg a modern emberré fejlődés során a csiszolás, a súrolás (kaparás), valamint a koptatás az ehhez szükséges eszközökkel.

A Journal of Human Evolution című szakfolyóiratban közzétett írásuk ezt az időpontot korrigálja és egyben megváltoztatja gondolkodásunkat technológiai fejlődésünknek erről a szakaszáról.

Eddig az Afrikában és Európában talált koptatókővek alapján határozták meg a későbbi időpontot, de az izraeli régészek szerint a szakemberek nem feltétlenül kutattak ilyen tárgyak után az ásátásoknál, mert nagyon nehéz őket azonosítani.

Koptatókővek (Fotó Haifa Egyetem)

A nyíl- és lándzsahegyeket, s az éles oldalú patintott kőszerszámokat – főként a kovakőből készítetteket – könnyű felismerni formájukról, meglehetősen természetellenesnek tűnnek. A koptató- és csiszolóköveket viszont nagyon nehéz fellelni és azonosítani, mert külsőleg olyanok, mint más kővek.

A Tabun-barlangban talált követ viszont kiemelkedő helyzetben helyezték el, és ebből eleve arra következtettek, hogy eszközként szolgálhatott, amit mikroszkópos felhasználási-kopási elem-

zése is igazolt, amikor felületét összehasonlították más, természetesen elkoptott kőfelszínekkel. A koptatás tudománya és eszközei jelentős lépést jelentettek a korai emberelődök számára többek között azért is, mert az elejtett vadak bundája megnyúzásuk után jóval kényelmesebben volt viselhető, ha a bőrből kikoptatták a szerves maradványokat és megpuhították, mert elvesztette kellemetlen szagát és jobban illeszkedett testükre. A korai kőkorszakban általában függőleges mozgásokra: ütésre, kalapálásra használták a kezdetleges kőszerszámokat, vagy éles szegélyek kiképzésével vágásra.

Azért jelentős mérföldkő az emberi viselkedésben és az evolúcióban a csiszolás és dörzsölés vízszintes munkájának megjelenése – amelyet a lelet alapján az izraeli kutatók legalább 350 ezer évvel ezelőtre datálnak –, mert már előre vetíti a gabona őrlésének lényegesen későbbi munkafolyamatát is. Izraelben tízezer évvel ezelőtről találták a gabonaőrlésre utaló legkorábbi maradványokat.

(Forrás: MTI)

Négyezer éves csecsemő csontvázat találtak Izraelben

Egy régészcsoporthoz tartó egy nagyjából 3800 éves korszót az izraeli Jaffában. A korszóban meglepő dolgot fedeztek föl: egy csecsemő csontvázat. Bár az ókori csecsemőtemetések nem különösebben ritkák, mégis rejtély, hogy a megtalált csecsemő holttestét miért pont korszóba rejtették.

– Megközelíthetjük a gyakorlati oldalról is: tegyük fel, a test olyan törékeny volt, hogy szükségét érezték, hogy megvédjék a környezettől, még akkor is, ha már halott volt. De értelmezhetjük úgy is, hogy a korszó majdnem olyan, mint az anyaméh – vagyis visszaadták a csecsemőt a Földanyának, így biztosítva az anya szimbolikus védelmét – mondta a Live Science-nek Yoav Arbel, az Izraeli Régészeti Hatóság kutatója, aki része volt a korszót felfedező régészcsoporthoz. A témával foglalkozó tanulmány az Atiqot című szaklap 100. számában jelent meg.

A jaffai feltáráson nemcsak a csecsemő holttestét tartalmazó korszó, hanem domborművek, pénzérmék, kerámia- és üvegtörmelékek, és legalább két ló csontvázmaradványai is előkerültek.

Négyezeréves gyermek a korszóban

A 4000 éve alapított Jaffa, Tel Aviv mesés óvárosi része, és Jeruzsálem után Izrael második legnépesebb városa. Itt alakították ki a világ egyik első kikötőjét is. A térség már 900 évvel az időszámításunk előtt folyamatosan lakott volt. Annak ellenére, hogy a csecsemőtemetés ezen módja manapság már valószínűleg szokatlannak tűnik, Arbel szerint ez bevett szokás volt a régióban. Mint elmondta, Izraelben több történelmi

korszakot is ismerünk – a bronzkortól a múlt századig –, amikor korszóban temették az újszülötteket.

A feltárást során a régészek 30 különböző pénzérmét is találtak, amelyek együtt nem kötődtek egy konkrét történelmi korszakhoz: akadtak köztük az oszmán időkben, a kereszties hadjáratok alatt, illetve a hellén korban vert darabok. Ezenkívül megtalálták két ló maradványait; számos, az oszmán időkben készült kerámiadarabot; 95 üvegedény-törmelékdarabkát a római korból; 232 tengeri kagylót; szárazföldi csigákat; illetve három gyöngyházgombot.

Izraeli kutatók tejet állítanak elő élesztőből

Tehenek nélkül, élesztőből kísérleteztek ki tehéntej kinézetű és ízű folyadékot a tel-avivi egyetem kutatói. Az egyetem biotermészeti tantervét vezető Tamir Tuller professzor és Eyal Iffergan élelmiszer-technológiai vállalkozó az új termékhez közös céget alapított, az Imagindairy nevű vállalatot – adta hírül közleményében az egyetem.

Az elmúlt években egyre inkább tudatosult, hogy a tejipar, a tejtermékek gyártása károkat okoz a környezetnek és az emberi egészségnek, a nagyipari állattenyésztés pedig etikai kérdéseket is felvet. Ezért a biotechnológiai vállalatok világszerte megkezdtek tejpótlók felkutatását.

Az Imagindairy célja az állati tej összes fontos tápértékének megőrzésével olyan folyadék előállítását, amelynek ugyanolyan az íze, aromája és állaga, mint a tejnek, de a tehének szenvedése és környezeti károsodás nélkül készül.

A vállalkozás tej- és sajttörzseket ráadásul sokkal egészségesebbek az állatoktól származó tejnél, mert nem tartalmaznak koleszterint, laktózt, vagy szomatikus sejteket.

A mesterséges tej a modern géntechnológia segítségével teszi lehetővé az élesztő átalakítását. Tuller professzor módszerét a múltban sikeresen alkalmazták vakcinák, antitestek, bioszenzorok és zöld energia előállítására különféle organizmusok, például baktériumok, mikroalgák, sőt vírusok felhasználásával.

(Forrás: MTI)

Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Nyáron véget ért a népszerű erabbi beszélgetéssorozat, melyben Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével tanulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó érdekességekről, szokásokról és sok mindenről. De nem maradtunk a trió nélkül, Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet csütörtökön – olykor szerdán – 17:30-tól, az esti ima után követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék figyelemmel, mert az előadásokat NEM tudják visszánézni. Persze a Pesti Sóletben ezúttal is adunk egy rövidebb összefoglalót az elhangzottakból.

Jákov is megérkezik a kúthoz, amely a korban nem csak a víz vételének volt helyszíne, de itt lehetett ismerkedni. Jákov is itt találkozik Ráchel-lel, aki meglepő módon pásztor. Korábban itt talált rá Eliezer Rebekára, s később Mózes is itt ismerkedik meg feleségével, Cipórával.

Az Eliezer-Rebeka történettel ellentétben nincs teszt, jólelkű-e, Jákovnak megtetszik Ráchel, és megcsókolja. Majd elmennek Lábán – Rebekka testvére, s Ráchel és Lea apja – házába. Bár a Tóra ritkán ír külső jegyekről, ezúttal megjegyzi, Leának a szemei gyenge voltak, míg Ráchel szép volt és csinos.

sőszülöttséget, majd az atyai áldást, kisemmizve őt, s neki egy földönfutóhoz kell feleségül mennie – ez a negatív változat.

Jákov hazakíséri Ráchelt, feleségül kéri apjától, Lábántól, aki azt a feltételt szabja, hogy hét évig szolgáljon. A hét év nem véletlen, utalhat a teremtetés hét napjára. Azonban a hét év nem biztos, hogy a valóságban is hét év. De a hetes számban ott az utalás arra, hogy a zsidóság egy új szintre lép, hiszen Jákov a tizenkét törzs fejének apja, így vele kezdődik igazán a zsidó nép története. /Nem mellesleg, később hétszer borult le Ézsau előtt, s szólította uramnak./

Spanyol mester: Jákov és Ráchel a kútnál (XVII. század)

Akad kommentár, amely szerint Lea szemei nem gyöngék, hanem gyöngédek voltak. S azért említi a szöveg egymás után a két lányt, mert Leának csak a szemei voltak szépek, Ráchelnek pedig mindene szép volt. Sok értelmezés szerint Lea szemei azért voltak gyengék, mert kisírta a szemét. Tudták, hogy Rebekának két fia van, s úgy gondolták, az idősebb fiú, Ézsau Leát, a fiatalabb, Jákov Ráchelt veszi feleségül. A magyarázatok a sírásra (is) két variációt említenek. Az egyik szerint, azért sírt, mert szomorú volt mikor hallotta, hogy Ézsau gonosz, bálványimádó stb., és egy ilyen férfinak kell hozzámennie – ez a pozitív megítélés Leának. A másik magyarázat, azért sírta ki a szemét, mert hallotta, miként csalta ki Jákov Ézsautól az el-

Eddig Jákov vert át mindenkit – édesapját, bátyját, most viszont... ez az igazságszolgáltatás, Lábán malmozta meg őt.

Jákov készül a lagzira, Lábán meghívott mindenkit a környékről – ez pedig azt mutatja, igen jómódú volt. A buliban „kicsit” iszogatnak, aztán kicserélik a menyasszonyokat, s Jákov hét év után Ráchel helyett Leát, az idősebbet kapta feleségül. Ráadásul a lányok is benne voltak a cselszövésben. Jákov sejtette, hogy Lábán valamit tervez, ezért titkos jellekben állapodott meg Ráchel-lel, aki azonban ezeket elárulta Leának...

Akad magyarázat, mely szerint azért nem vette észre Jákov a cserét, mert hiába volt Ráchelbe szerelmes, a nászgyúgyban az a nő feküdt mellette, aki később a sírban is. Egy másik

értelmezés, azt mondja, este Ráchel bújt be mellé, s együtt múltatták az időt, ám reggel helyet cseréltek a nővérek. A látszat szerint Leával töltötte az éjszakát, ezért őt kellett elvennie feleségül. Jákov nem a lányokat kéri számon, hanem apósát, Lábánt. A válasz igen komoly orra koppintás: „Miféleképpen nem szokás az idősebbet a fiatalabb elé helyezni...”

Jákov újabb hét év elteltével csak elvehette Ráchelt is, aki akár csak Sára, meddő volt (eleinte), s ő is a szolgálónőjét küldte be férjéhez... Ezt Lea is megtette később, így nem tudhatjuk, hogy a 12, ismert fiú mellett, hány fia és lánya született Jákovnak.

Érdeklenség, a tizenkét fiúnak a nők adtak a nevet, s e nevek rendre „beszélő nevek”. A két nő között nincs nagy gyűlölködés, persze viták akadnak. Nem sokkal később ugye Ráchel elkéri Lea fia által talált mandragórát – amely ismert afrodisziákum – cserébe nővére tölthette az

éjszakát Jákovbal, aki elfogadja a döntést. Főrabbinak szerint a névadás, s ez is azt igazolja, hogy matriarchális társadalomban éltek.

A nőszülések után Jákov jár túl Lábán eszén a bárányok és kecskék születése, így tulajdonlása kapcsán, s ennek köszönhetően meggazdagodik. Majd ráveszi feleségeit, hogy ideje indulni Kánaán felé, s elszökik a családdal...

Még sok új dolgot hallottunk, tanulunk és láttunk számos izgalmas festményt. Következő alkalommal Ön is tartson velünk minden csütörtökön, az ima után, **17:30-tól** a zoom-on.

Meeting ID: 389 906 7799.

Jelszó: dohany.

A fenti belépő „kódokkal” **keddenként**, heti váltásban is meghallgathatnak 1-1 előadást. Jövő héten **Fekete László** beszél a zsidó zenéről, két hét múlva **Kaczvinsky Barbara** követhetik.

Kedves Hittestvérek!

Megkezdődött a 2021-es év. Néhány esztendő szünet után 2017-ben vezettük be ismét a kultuszjárulékot.

Úgy gondoljuk, hogy az évi 6000.-Ft senki számára sem volt megterhelő, ugyanakkor a körzeti tagok összetartozását jelképezte. Mára több mint 100 kultuszjárulékot fizető tagunk van, ami nagy örömünkre szolgál. Még jobban örülünk annak, hogy a befolyt összeg sokszorosát sikerült tagjainknak visszajuttatni, kedvezményes utazások, kirándulások, vacsorák, formájában. Színházi előadásokat szerveztünk ingyenesen, de Kulturális Páholyunk is sikerrel működött.

Szeretnénk, ha 2021-ben még többen lépnének tagjaink sorába. Kultuszjárulékunk éves díját nem emeljük, lehet havi, negyedéves vagy éves formában fizetni. Továbbra is igyekszünk sok rendezvényt tartani, melyek tagjaink számára ingyenesek, vagy kedvezményesek lesznek, higgyék el érdemes nálunk tagnak lenni!

A kultuszjárulék csekken, illetve utalással is befizethető.

BZSH. Dohány utcai Zsinagóga
11707024-20471437

Mindenkit várunk sorainkban, gyertek közénk, érezték jól magatokat nálunk.

Dr. Frölich Róbert
főrabbi

Nádel Tamás
elnök

Magyaros zsidó népdalok

Minden második kedden, az ima után Fekete László beszél nekünk zoom-on a zsidó zenéről. Aki lemaradt az első két előadásról, a Pesti Söletben olvashatja azok kivonatát. Következő alkalommal, február 2-án hallgathatjuk főkéntorunkat.

Szabolcsi Bence zenetörténész a Magyarországi zsidó dallamok c. írása végén (1927-31) az itthoni zsidóság zenei életét az alábbiak szerint vette számba:

- a zsinagógai világ: szertartás
- otthonok: zmiresh (vallásos asztali énekek), hávdálá -, széder dalok
- népdalok, gúnydalok, alkalmi énekek magyar nyelven (olykor zsargonba fordulón), ill. héber ki-fejezésekkel tűzdelve
- rubato (kötetlen tempójú) és tempo giusto (szabott tempójú) dalok – időnként díszítésekkel, kolorálással.

lönleges szituációinak új művekben való bemutatásával, stb. A magyar kultúra zsidó tárgyú és zenei motívumú igényes, rangos nivójú műzenéjéről is érdemes lesz majd sorozatunkban beszélni.

Meg kell említeni azt is, léteznek más vallású közösségek, amelyek a Szentírás zsidó eredetét erőteljesen hangsúlyozzák – magyar nyelvű liturgiájukat büszkén színesítik héber szövegű énekekkel.

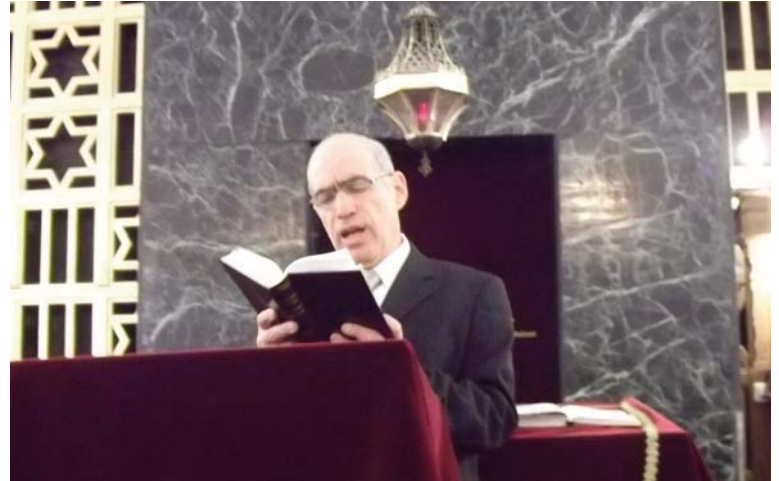
A magyar kultúra zsidó tárgyú és zenei motívumú igényes, rangos nivójú műzenéről lehet és kell is majd sorozatunkban beszélni.

Majd száz év múltán hozzátehetjük, ez a változatosság Magyarországon tovább színesedett a háború előtti cionista életérzés, és az utáni politikai élet tömegdalaival, a világzenei áramlatokkal, az izraeli populáris zene elérhetőségével és alkalmazásával, a klezmer itthoni sikerével, a II. világháború történéseinek, kü-

Ha magyar zsidó népdalról beszélünk, – jórészt - a Szól a kakas már-ra gondolunk. A története is közszájon forog, hogy Ájzik Taub, a híres kállói rebbe miként vásárolt meg egy pásztorfiú furulyájáról hal-lott dalt, a fiú idővel elfelejtette, és már csak a rebbe, s udvara énekelte tovább. Mai napig ez a „hajnalozó”,

messiászváró ének magyar nyelven járja be az egész chászid világot – ott is, ahol nem is beszélnek magyarul - nigunokat is hozzáénekelve, olykor jiddisül is hallani egy-egy rebbetől.

szempontból nem törekszik jidliző, zsidóskodó másolásra, közhelyes zenei egzotikumok felmutatására, egyedül a ruhaviseletet - különösen a férfié - teremti meg a kontextus pontosításához szükséges kelléket.

A Purimdalt Áhászvénusról (Mikor én még Perzsiában bojtár voltam...) édesapám emlékezése szerint édesanyja, nagymamám szerette énekelni. Püspökladányban éltek.

A bojtár – értsd pásztor – vallási olvasatban jelentős közösségirányító, felelős személy, bibliai rangja kiemelkedő (Mózes, Jákob, de a mai papok is közösséget, mint nyáját vezetnek).

Kányádi Sándor, erdélyi költő Eisikovits Miksa zeneszerzőtől, a máramarosszigeti zsidó dallamok kutatójától kapott egy jiddis népköltési gyűjteményt. A népek együttélése, a napi érintkezés, sok tekintetben való sorsközösség egymás természetesnek vett megértését segítették. Kányádiék barátságban éltek zsidó földiekkel, különösen apja katonacimborájával, Kohn Elek fuvarossal, akivel tegeződtek, komámuramnak szólították egymást. Az első héber szó, amit tőle hallott a minjen, aztán fiától pedig a kápoeszt tanulhatta el.

A dalok fordításai irodalmi értékű gyöngyszemek, s a Kaláka együttes hamar megtalálta és ráértett a szépségükre, a Volt egyszer egy kis zsidó lemezükkel a jiddis vers és dal magyar zenei lehetőségében bontakozik tovább:

<https://tinyurl.hu/5ELo>.

Kétségtelen, e feldolgozások az együttes zenei irányultságába illeszkednek. A magam részéről értékelem, üdvözlöm, hogy előadási

Ettől hiteles és informatív is: tetten érhetjük, hogy mit jelentenek e dalok egy közeli, de más zenei kultúrában működő, kitűnő előadókat felvonultató együttes számára. Ez és a következő dal is jól illeszkedik ebbe a sokféle hatás befolyásolta népzenei világba. A tegnapi – januári 18-i – felszabadulást és veszteséget számba vevő megemlékezései, s édesapám mai jorcájtja hajlamosít, hogy ne kerüljem meg a szomorúság hangjegyeit):

<https://tinyurl.hu/IXhO>.

Klein Gáborné Fischer Anikó jelenleg Brooklynban családjával élő gyerekkorától orthodox neveltetésű asszony- a legendás óvónő, Piri néni nagyobbik lánya - Weisz Dávid gyöngyösi főrabbitól hallotta és jegyezte meg a Zsidó katonaballada c. dalt. A Volt egyszer egy kis zsidó központi témája, a káddis köszön itt is vissza, de ezúttal már hadszínterről szól az üzenet: az elesett katona arra kéri a madarat, ne vigye halálhírét édesanyjának, mert szíve szakadna belé és nincs ki érte káddist mondjon.

Hogy vidámabban zárjuk az előadást, hallgassunk meg egy chászid lakodalmast, a Muzsikás együttestől! A szintén múlt évezredi felvétel a máramarosi gyűjtésük alapján készült. Számos dallamot pedig egy idős cigány - muzsikustól hallottak alapján dolgoztak fel, aki még a háború előtt járt zsidó esküvőkre zenélni: <https://tinyurl.hu/p36F>.

MAZSÖK segítség 2020-ban

MAZSÖK segítség 2020-ban

A Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány 2020. évben összesen öt pályázatot hirdetett meg 135 millió forint értékben.

Projektpályázatot:

- a vallási élet és zsinagógai életközösségek támogatása
- a zsidóság szellemi és kulturális örökségének védelme és fejlesztése
- zsidó közösségépítés, szociális és egészségügy támogatása
- zsidó iskolák, bölcsődék és óvodák eszközfejlesztésének támogatása érdekében 45 millió forint keretösszeggel, amelyből 140 pályázatot támogatott.

Negyvenhat magyarországi zsidó szervezet működési költségeinek támogatása 45 millió forint keretösszeggel.

A koronavírus (COVID-19) elleni védekezés egészségügyi feltételeinek megsegítésére kizárólag közvetlen kórházi ellátást nyújtó, és/vagy ápolási részleggel rendelkező kórház, ápolási részleget működtető szociális intézményt üzemeltető zsidó hitközség részére 12 millió forint keretösszeggel.

A koronavírus (COVID-19) elleni védekezés egészségügyi feltételeinek megsegítése civil szervezetek részére 12 millió forint keretösszeggel.

Szociálisan hátrányos helyzetű, szegény sorsú rászoruló bölcsődések, óvodások, középfokú intézményben (gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásképző) tanulók támogatása 10 millió forint keretösszeggel, 2020. évben 142 gyermek támogatásával.

Dési János

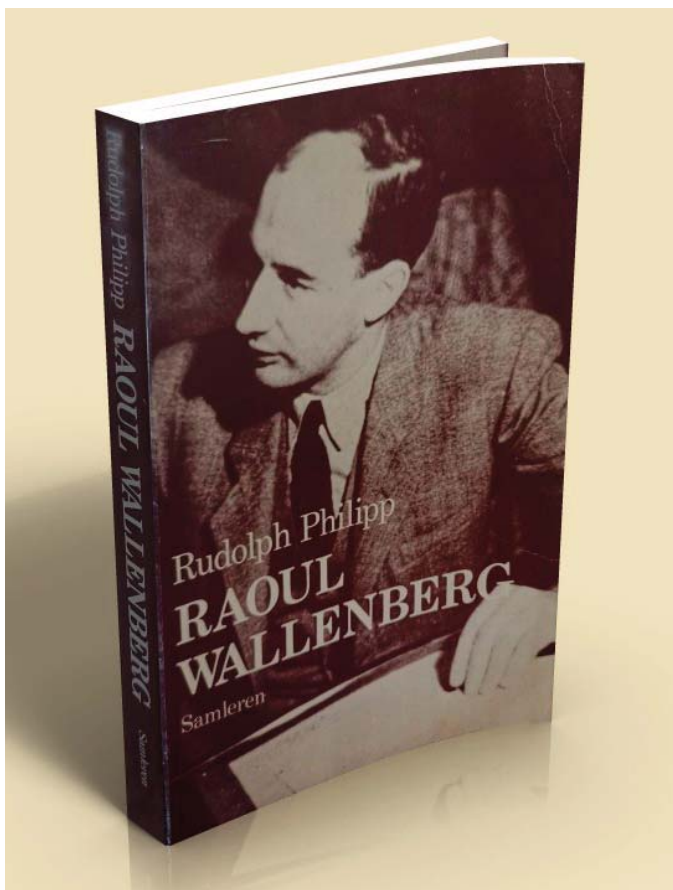
Wallenberg első svéd krónikása

A Pesti Sólet hasábjain is sokat irtunk már nemcsak Raoul Wallenberg hősiességéről, de arról is, miként őrizték meg az emléket az utókornak annak a svéd fiatalembernek, aki sok ezer zsidó ember életét mentette meg a holokauszt utolsó hónapjaiban Budapesten, majd aztán maga is eltűnt. Minden valószínűség szerint meggyilkolták – a sztálini rendszerben.

Most egy olyan könyvnek, illetve szerzőjének az emlékét idézzük fel róla, aki meglehetősen kevésbé ismert Magyarországon. Bár a bőséges, s újra és újra friss kötetekkel gyarapodó Wallenberg irodalom néha hivatkozik rá, a kötet tartalma nem túl ismert ma már a szakértők szűk körén túl. Vélhetően azért sem, mert ugyan 1947-ben a svéd után angolul is megjelent, mégis kihullott a közvéleményből, jó eséllyel a Wallenberg körüli politikai viták miatt.

1946-ban jelent meg Svédországban egy osztrák származású, zsidó emigráns, Rudolph Philipp (1896-1980) Wallenberg könyve (Raoul Wallenberg: Diplomat, Kampe, Samarit, Stockholm, Fredburgs Förlag, amely meglehetősen határozottan állította, hogy az oroszok vihették el Wallenberget méghozzá valószínűleg budapesti működésével kapcsolatos okokból. (Talán ez utóbbit azért is kellett hangsúlyoznia a szerzőnek, hogy erősítse, nem a Wallenberg rokonok, a dúsgazdag ipari- és bankmágnások sok szempontból vitatott és részben németbarátnak tartott politikája miatt.)

Lévai Jenő, aki viszont Magyarországon írt könyvet Wallenbergről először, nagyon szerette volna, ha a könyve Svédországban is megjelenik és méltó fogadtatásra talál. Mint egy eddig sehol nem közölt levélből, amelyet Böhm Vilmos svédországi magyar követ írt Lévainak, kiderül, a Wallenberg család akkoriban sokkal inkább Rudolph Philippnek hitt és nem kívánta Lévai, ha csak kötete függelékében közölt álláspontját akceptálni, vagyis, hogy nem az oroszok vitték el Wallenberget. Böhm Philippet egyenesen „hazug örültnek” nevezi levelében, mert az osztrák szerző kitartóan harcolt azért, hogy elhiggyék neki, Wallenberg még él, szovjet fogságban. Ugyanakkor azt is megemlíti Böhm, ami később nyilvánvalóvá vált, hogy „az egész Wallenberg ügyet egy világpolitikai kérdés szemszögéből nézik, pedig szegény Wallbergnek ehhez semmi köze nem volt, ő hőiesen teljesítette kötelességét.” Igaz, éppen ellenkező előjellel, mint a magyar követ írta. S ha már itt tartunk, Philipp könyvét alapvetően Guy von Dardel, Wallenberg féltestvére és Wallenberg édesanyja Maj támogatta, aki szintén meg volt arról győződve, hogy rokona még életben van, orosz fogságban. Ahonnan talán csak úgy lehet kiszabadítani, ha jelentős nyo-

mást gyakorolnak az oroszokra és nem csak a politikusok, de a nemzetközi közvélemény is. Dardel törekvéseit a Wallenberg halálát elismerő Lévai könyv nem segíthette. Ebben Philipp lehetett volna a hatásosabb. Dardel tehát komoly szervező-munkába kezdett, hogy az Egyesült Államokban is megjelenhessen Philipp műve. De mint megmaradt levelezésükből kiderül, nem járt sikerrel. Harminckilenc kiadó utasította vissza a mű publikálását. Mi volt ebben a politika, mi az üzleti megfontolás, ma már nehéz megmondani.

Közben a „forrófejűnek” titulált Philipp nemcsak új újságcikkkel próbálta fölhívni a figyelmet Wallenberg sorsára, hanem a svéd külügyminisztériumra is igyekezett nyomást gyakorolni. Amikor egy svéd képviselő interpellált Wallenberg sorsáról kérdezve, a válaszhoz felkészülő miniszter Philippel is tárgyalt. Mint később megjegyezte: az újságíró nem győzte meg őt igazán arról, hogy keményebben kellene fellépni a Szovjetunióval szemben ebben a kérdésben. Később azért nem akartak Philippnek hinni, mert nem volt hajlandó forrásait megnevezni, arra hivatkozva, hogy ha kiderül kik ők, bántódásuk eshet a vasfüggöny mögött.

Philipp hosszú évekig küzdött Wallenberg szabadságáért, alapvetően a svéd politikusokkal. De, mint minden őt ismerő leírja, nem volt könnyű vele együtt dolgozni. Bár Dardelék később magán-detektívként is alkalmazták az ügyben, a férfi a beszámolók szerint módszereiben mindenkiel összeveszett, s többször azért akadtak el dolgok, mert számosan nem voltak vele hajlandóak szóba állni modora és munkamódszerei miatt. Amikor nagyon elakadni látszott a Wallenberg utáni kutatás például, akkor az újságíró szabályosan megszarolta a svéd külügyi vezetést, hogy súlyos dolgokat hoz róluk nyilvánosságra, ha nem segítenek.

A svéd politikusok elutasító álláspontját az is erősítette, hogy akkoriban kötött Svédország a Szovjetunióval egy meglehetősen jelentős kereskedelmi szerződést. Philipp egyébként állítja, amikor Svédországban interjút akart készíteni Wallenberg egyik-másik volt munkatársával, akkor ezt ők azzal hátrították el, hogy erősen céloztak arra, a svéd külügyminisztérium azt szeretné, ha kevesebb szó esne erről az ügyről.

Kétségtelen, nem csak a kereskedelmi érdekek motiválhatták ebben a svéd politikusokat, de az a folyton előkerülő szovjet sugalmazás is. Eszerint, ha nem firtatják az ügyet, nagyobb az esély Wallenberg előkerüléséhez. Más kérdés, miért dőltek be ennek.

A világnak úgy tűnik, egyszerűbb és kényelmesebb volt elhinni, még ott is, ahol pedig inkább lehetett szabadon gondolkodni, hogy Wallenberg meghalt, mint komoly lépéseket tenni a kiszabadításáért. Amikor Dardel a leveleket írta Philipp könyvéért lobbizva 1947-ben, újra és újra leírta, Wallenberg minden bizonnyal él, méghozzá valószínűleg egy szovjet börtönben, vagy táborban. S ekkor Wallenberg az erősen vitatott, a halál dátumaként 1947-et megjelölő szovjet „beismerés” szerint is élt. Az embermentő kiszabadításában tehát nem jutottak előre, s nemcsak a sztálini politika kegyetlensége miatt, hanem a svéd politikusok túlzott óvatossága miatt sem.

Azonban Dardelék annyit elérték, hogy Lévai könyvének svédországi kiadását, bár abban nem szerepelt a függeléknek az a része, amelyik arra jutott, hogy szinte kizárt, a szovjetek vitték volna el Wallenberget, visszavonták a könyvesboltokból és állítólag bezúzták.

Szentgyörgyi Zsuzsa

Főutak és elágazások

Áldás, igen nagy áldás hordozói most, a COVID-járvány idején az info-elektronika eszközei és rendszerei. Vagyis: a számítógépek, a belőlük felépülő világháló, annak egyre bővülő szolgáltatásai, újabban már a felhő is, no meg természetesen, a mobiltelefon. Gondoljuk el, hogyan viselnénk el nélkülük a folyamatos bezártságot, nagyon sokak esetében a teljes magányt, az elszigeteltséget? És hogyan folytathatnánk otthonról munkát meg tanulást is?

Fontos kérdések, érdemes elgondolkodni rajtuk. Ám sokkalta fontosabb, hogy mindezekhez, a működésükhöz, éppúgy, mint életünk, mindennapjaink tevékeny-

Hacsak! Hacsak nem követ el mindezt az emberiség, hogy a veszélyt elkerülje, de legalább is, meghatározó módon csökkentse. A megoldás egyik fontos komponense,

szennyezések tekintetében főbűnösök a szénérőművek. Igaz, a modernebbeket már ellátták a szennyező gázokat és részecskéket leválasztó szűrőberendezésekkel – jó drágán. Csak-hogy a szénérőművek teljes és bizony, nem is rövid működési láncában az erőmű, s annak működése csak az egyik elem. Mert a szén ki kell bányászni, előfeldolgozni, jelentős tömegben és olykor meglehetősen nagy távolságra elszállítani, sok vagonból álló, és jókora teljesítményt igénylő

ában még most is működnek, sőt épülnek újak, nem is kevés. Mi több, még az USA-ban is!

Mi tehát a megoldás? Napjainkban úgy tetszik, a jövő nagy megváltói lehetnek a megújuló energiával – tehát széllel, napsugárzással, vízzel, föld-hővel, tengermozgással – működő erőművek. Tömeges és állandó termelésre pedig főleg az atomerőművek. És persze, itt a jövő, ám sajnos, nem is a közeli jövő, nagy ígérete, a fűzős erőmű. Ezek mind tisztának mondhatók a fentiekben felsorolt légkör-veszélyeztető kibocsátásokkal szemben. Nagyon biztató, hogy az energetikához hasonló nagy átalakulások láthatók és várhatók a földi életet veszélyeztető másik nagy szolgáltatás, a közlekedés terén is. Előfutárai már itt vannak közöttünk: az elektromos meghajtású közlekedési eszközök.

Csak-hogy világunkban nem létezik abszolút előnyös, abszolút jó dolog (abszolút rossz persze lehetséges). Tehát ezeknek, a megoldásokat hordozó nagy ígéreteknek is lehetnek az előnyeik mellett hátrányaik, méghozzá nem csak műszakiak, hanem társadalmiak is.

Digitális oktatás

segeihez, jólétéhez villamos energia szükséges. Amelynek létrehozása körül napjainkban nagy kérdések és viták gyűrűznek. E probléma-tömeget mostanság talán némileg elfedik, hatásait, súlyát gyengítik a pandémia – szó szerint – élet-halál gondjai, ettől még nem enyhülnek. Tehát, nyilvánvalóan sürgetők a megoldások.

Mi hát ez a világ-gond? Lényegében mindnyájan tudunk róla, mert szinte állandó téma, ráadásul mind a mai napig rendkívül aktív mozgalmakat is gerjeszt: ez a klímavészély. A nézeteiket aktívan hirdető és állandó cselekvést-beavatkozásokat sürgető „zöld” bizottságok és szervezetek kimutatásai és drámai intései szerint Földünk átlagos éghajlata az első ipari forradalom kezdete, tehát, mintegy kétszáz év óta körülbelül 1,6 Celsius fokkal emelkedett. Mi több, előrejelzéseik szerint ez az érték századunk végéig akár - drámai veszélyekkel járó - 2 Celsius fókig is emelkedhet.

hogy a jelenleg igen tetemes mennyiségű káros anyagot (főleg szén-dioxidot, amellel szén-monoxidot, nitrogén-vegyületeket, mikrorészecskéket, porokat) kibocsátó eszközöket és rendszereket megújítja, átállítja. A klímavészélyek legádázabb ellenségeinek az energetikai ipart és a közlekedést hirdetik. Joggal. A földi közlekedés, a személygépkocsik, a tömegközlekedés buszai éppúgy, mint a hatalmas mennyiségű árut hordozó nagy szállítóeszközök, nem kevésbé a repülőgépek, sőt a nagy tengerjáró hajók is a „bűnösök” közé sorolhatók. A másik veszélyeztető csoportot pedig az erőművek alkotják, vagyis, azok az eszközök, amelyek viszont az életünk mindennapjaiban nélkülözhetetlen villamos áramot szolgáltatják.

De a károk nem egyforma mértékben nyilvánulnak meg! Az energetikában a klímaterhelés és a

vonatszerelvényeken, majd az erőműi égetés után visszamaradt hatalmas és sok esetben sugárzást is kibocsátó salakhegyekről is gondoskodni kell. Kétségtelen, egyre több helyen, sorra állítják le a szénérőműveket, főleg a fejlett gazda-

Szénérőmű

ságú térségekben, például egyes nyugat-európai országokban. De a hatalmas népességű Kínában, Indi-

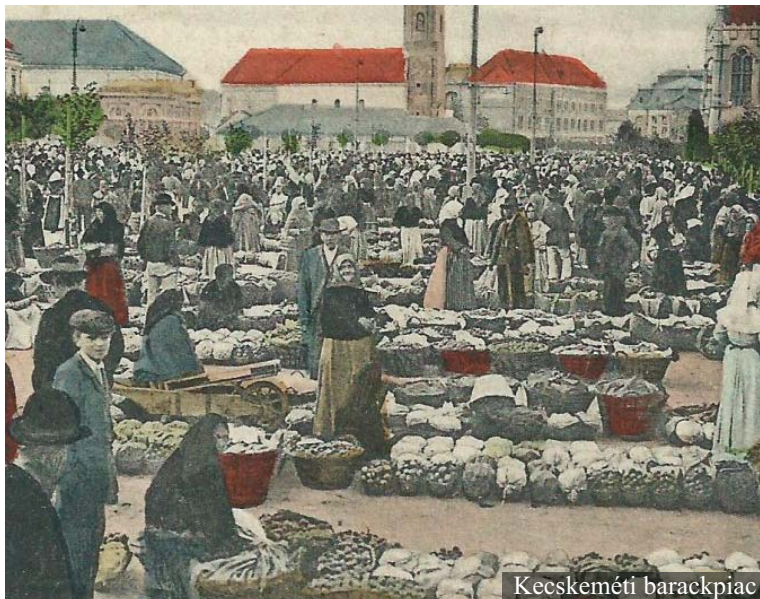
De ezekről legyen szó majd legközelebb, mert itt és most szétfeszítenék a lehetséges terjedelmet.

A BUDAPESTI PIACOK ROMANTIKÁJA 5.0

Van-e piaci élet a külvárosokban is?

Már két éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, **Szántó András** válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Folytassuk sétánkat, ám ezúttal elhagyjuk a fővárost és körülnézünk szerte az országban. Sőt, kikukkantunk az országhatáron túlra is.

A hétköznapiokon megszoktuk, hogy a piac a napi-heti bevásárlás színtere, ahol minden szükséges dolgot meg kell találnunk. Országszerte voltak azonban olyan piacok, amelyekre a speciális kínálat mindenhol vonzotta a kereskedőket, mert azon a vidéken a legjobb minőségű terményeket lehetett vásárolni. Ráadásul a kínálat is egyedülálló volt, hiszen a környék minden termelője megjelent a saját remekeivel. A budapesti kereskedők innen válogatták és hozták el a minőségi zöldség- és gyümölcsfélét az igényes fővárosi népség számára. Másrészt, a vidéki piacoknak olyan specialitásai voltak, amelyek azután másfelé is elterjedtek, mint például a miskolci Lacikonyha, - ma már mindenütt megtalálható a kolbász- és flek-

Kecskeméti barackpiac

Lacikonyhák világa

A piacok elmaradhatatlan kelléke volt, pl. Temesváron a pálinkás sátor, (lásd képünkön) és persze az

éhes gyomrok legfőbb vigasztalása, a miskolci lacikonyha. A lacikonyha, amit a művészek tucatjai is megörökítettek, pél-

dául Deák-Ébner Lajos (a Kémenyseprő vendéglő tulajdonosának unokaöccse) a Lacikonyha c. festményén, vagy a vásári hangulatot tökéletesen tükröző Arany János vers, szintén Lacikonyha címmel.

A lacikonyha szabad ég, vagy sátor alatt működő – olykor állandó, máskor alkalmi, gyakran piaci – kifőző- és sütőhely volt. Szélesebb értelemben szegényes, olcsó, alsóbb rendű vendéglő. Nevének eredete a XV. századi történelmünkre nyúlik vissza (II. Ulászló, Dobzse László), bár sokkal valószínűbb, hogy jóval régebbi hagyománya van, a vidéki háztartásokban László-naptól (június 27.) kezdve kihelyezték a konyhát a házból a szabad ég alá – ez volt a „nyári konyha”.

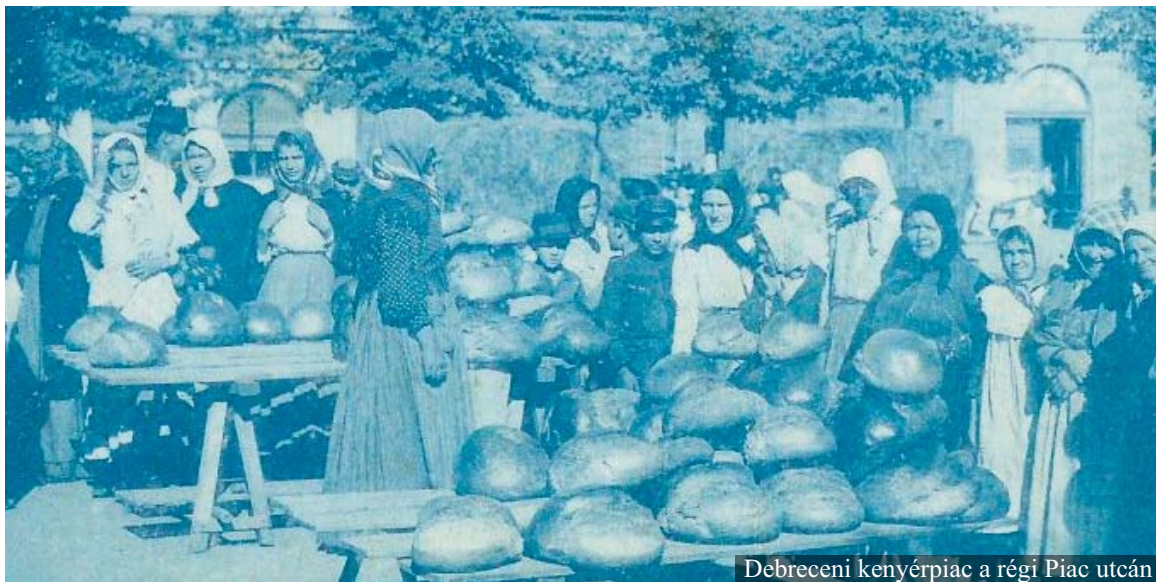

Nagykőrösi uborkapiac – hatalmas uborkahegyeivel

Orsovai halpiac - hatalmas vizákkal és haresákkal

kensütő büfé jobb, rosszabb és még rosszabb étkeivel, olajban lubickoló íztelenségeivel. Ebben az írásban néhány olyan – messze földön híres – piacot, vagy piaci jelenetet, érdekességet mutatok be, amelyek legendásan jó termékeket ma már csak siratni lehet. A megmaradt képeslapokról azonban oly izgalmas részletek tanúi lehetünk, átélhetjük a különleges helyzeteket és talán még a gyönyörű kecskeméti kajsziarack, vagy a frissen sült debreceni kenyerek illatát is érezhetjük az orrunkban. A makói hagymahegyek csípős zamatairól nem is beszélve.

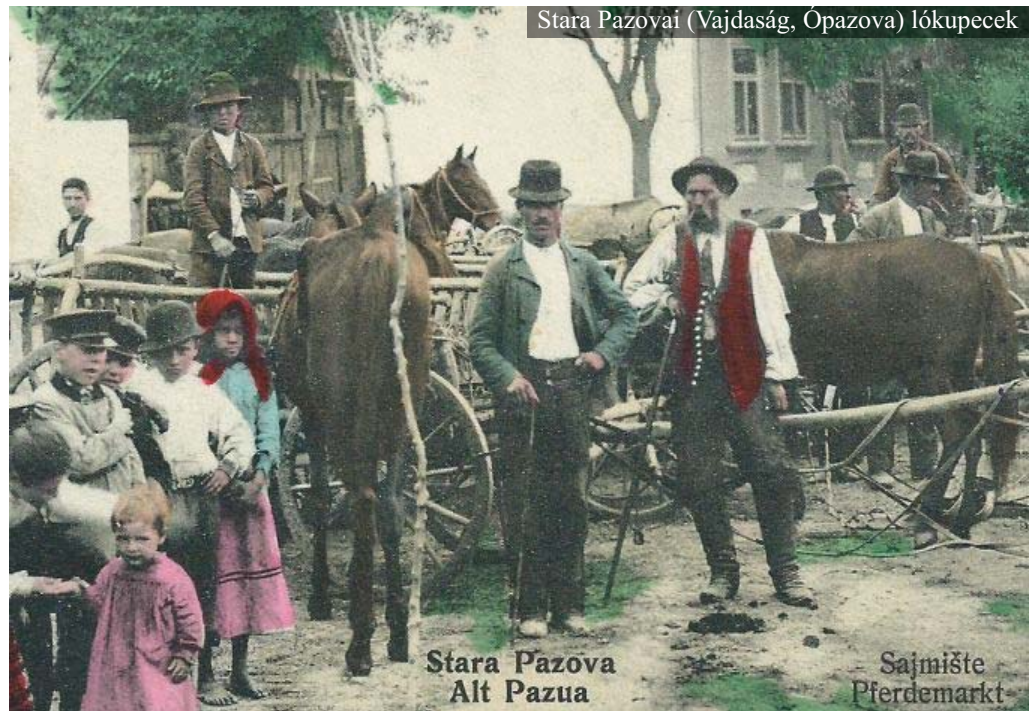
Debreceni kenyérpiac a régi Piac utcán

Feleséggel nagyobb vendégségnél a rántott hús sütését is „kihelyezzük” az udvar végébe, hogy a lakás ne legyen tele olajszaggal.

A korabeli, soknemzetiségű Pest minden szegény embere a lacikonyhákon találkozott, ha engedte ideje. A krónikások szerint a magyarok főleg sült húst, a szlovákok leginkább kását, krumplilevest, a németek sült hurkát-kolbászt, a cigányok pedig pacalt fogyasztottak főként. Az 1850-es években Pesten huszonhat lacikonyha működött, zömük a Szénapiacon (Kálvin tér), vagy a Duna-parton volt.

A Kálvin térről kicsit részletesebben mutatok be egy régi metszetet egy Lacikonyháról, címe: Laczi konyhája, Weber Henrik festményéről készült színes litográfia, Pest, 1855. A régi Pest híres „intézményéről” van szó, mert a hajdani Kálvin téren zajló heti vásárok legfontosabb helye volt a „két pisztoly” fogadó és kocsmá. Ennek – mai szóval élve – „kitelepüléseként”, azaz a vásári napokon egy sátor alá kiköltözött helyként működött a „Laczi konyhája”. A képen, a falatozók és a Nemzeti Múzeum között látszik Pest legrégebbi korcsmájának épületéből egy kis részlet.

A korabeli kofáknak, vásári árusoknak és szállítóknak feltehetően nem a gasztronómiai élmény volt az elsődleges, mikor felkeresték a piac legfontosabb helyét. A mai ingyenceknek azonban egészen biztosan különleges élményt

jelentenének az egyszerű körülmények között főzött-sütött, de mégis igen finom falatok. A nagy edényekből látszik, hogy volt a kínálatban 1-2 féle leves, és gulyás, burgonya a pörköltökhöz, a sültetekhez és mártásokhoz, hidegebb napokon töltött káposzta. Mindehhez egyszerű kadarka vörösbor, vagy siller, ami a ma divatos „rozé” akkori magyar elődje volt. A népes falatozó tábor és a még békésen sorára váró kofa azt jelzik, hogy elég jó ételeket adott igen kis pénzért a „Két pisztoly” kocsmá háziasszonya. A lacikonyhák világa gyakran jelenik meg a szépirodalomban és a képzőművészetben is. Az egyik legismertebb alkotás Arany János verse:

Stara Pazovai (Vajdaság, Ópazova) lókupecek

A Lacikonyha (Vásári kép). A vers szerint a főzés-sütés csak ürügy, a dolog lényege a falatozás mellett a mulatozás, cigányzenészekkel, tánccal, tán szerelmek szövődésével is.

Egy jellemző részlet a versből:

Mindjárt elől víg tűz szikrája pattog,
Táncos betyárok érc tenyere csattog;
Sistereg a zsír, kolbász, pecsenye,
Éhes gyomornak bűbájos zene.
Sátorban úgy, mint sátoron kívül,
Füstöt vet a bor, a velő hevül,
Az arc kigyullad, van dallás, kacaj,
Szitok, visongás, mindenféle zaj.
Ott Júdit asszony, abárló kezében,
Hurkát kanyargat a zsír-tóba épen;
Kínna görnyed le forró lábasáig,
Tokája mellig ér, s melle hasáig.

Az eredeti cikkben még számtalan érdekességet és fotót találhatnak: <https://tinyurl.hu/LGXO>

Keleti Ágnes 100

Január 9-én ünnepelte 100. születésnapját Keleti Ágnes, ötszörös olimpiai bajnokunk. Az ünnepeltet számtalan helyen és módon köszöntötték. Száz évéből bő fél évszázadot Izraelben élt, az öt arany mellett további öt olimpiai érmet nyerő, s ezzel minden idők egyik legsikeresebb zsidó sportolónője. Izraelben nem csak életre keltette a tornasportot, de a különböző bemutatásiért kapott összegekből maga vette és küldte az országba a sportszereket. Évtizedekig a válogatott szövetségi kapitánya volt, és Wingate-en tanár-, illetve edzőképzéssel is foglalkozott.

Századik születésnapjának méltó megünneplésére az Izraeli Olimpiai Bizottság a helyi női sportági szövetséggel közösen úgy döntött, hogy 2021-től kezdődően róla nevezi el az izraeli bajnokságot, és egy különleges logót is terveztek, amely ezentúl a versenyt kíséri.

Keleti Ágnesről nevezi el felújított tornacsarnokát, utolsó magyarországi klubja, az Újpesti Torna Egylet. A koronavírus-járvány miatt ezúttal Ági néni nem lehetett személyesen jelen a Szilágyi utcai teremben, amikor szokás szerint felköszöntik születésnapján, így a 100.-on, a gyerekek ezúttal videoüzenetben tették ezt meg.

Videóban, a 100-as számot felmutatva köszöntötte 122 olimpikon, paralimpikon is, számos olimpiai bajnokunkkal. Sőt, feltűnt a tornasport egy másik ikonja, a szintén ötszörös olimpiai bajnok, Nadia Comaneci; a jelen kiváló tornász, a négyszeres olimpiai bajnok, Simone Biles. És a legsikeresebb zsidó olimpikon, a kilencszeres győztes, Mark Spitz is. S persze a világ minden tájáról érkeztek az üdvözlések, az immár a Magyar Sportújságírók életmű díjára részére.

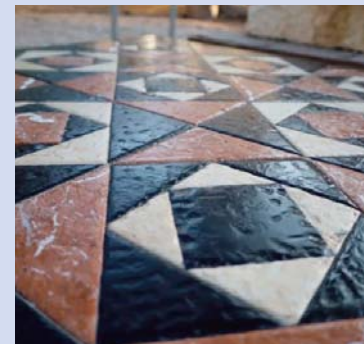
Rekonstruálták a Heródes-kori Szentély udvarának mozaikpadlóját

A Templomhegyről mintegy tizenöt éve kidobott építési törmelék folyamatos átszításával és vizsgálatával foglalkozó kutatócsoport telephelyén, a jeruzsálemi domboldalon létrehozta a Heródes-korában újjáépített jeruzsálemi zsidó Szentély udvarán található mozaikpadló pontos másának egy négyzetméteres modelljét.

A kutatók néhány éve közzétettek egy jelentést a megtalált mozaikrészek matematikai modellek segítségével történő összeillesztésével a lehetséges mintázatokról, és ennek alapján a világ különböző pontjain számos helyen rekonstruálták a kétezer évvel ezelőtti padlót, de a jeruzsálemi kutatócsoport úgy véli, az általuk elkészített változat mutathatja be a legjobban és legpontosabban az egykori valóságot. Nagy Heródes (i.e. 74/73-i.sz. 4.) hatalmas építkezéseiről is ismert, egyik legjelentősebb vállalkozása Jeruzsálemben a zsidó Szentély felújítása, újjáépítése volt. A Szentély méretét és arányait pontosan szabályozták a Biblia szövegei, de körülötte a rá jellemző grandiózus építkezésekkel jelentős változásokat hajtott végre.

Támfalakkal vette körül, majd feltöltötte földdel, egy hatalmas terraszá alakította az épület körüli dombot, ahol jelenleg az Al-Aksza épületegyüttese található és melynek nyugati támfala a Siratófal. A zsidók felkelésének leverésekor, i.sz. 70-ben a római légiók lerombolták az épületeket, csak a hatalmas terasz maradt fenn. A lerombolása előtt a rekonstruálthoz hasonló padlón járhattak az

emberek, akik vallásunk szerint, évente háromszor, a zárandókünnepken a jeruzsálemi Szentélyhez járultak.

A mozaikpadlót különböző színű, más-más területekről származó kövekből rakták ki, színes geometrikus mintázatokat formáltak a kis kődarabokból. A kézzel faragott kövek alapanyaga a jeruzsálemi hegyekből származó világos mészkő és a Holt-tenger környékén fejtett sötét színű kövek, valamint az Égei-tenger vidékéről importált márvány volt.

A háromszínű, fekete, fehér és barna padló újraformálásában a Szentélyt bemutató korabeli szövegekre is támaszkodtak, többek közt Josephus Flavius, a korszak zsidó történésze is írt arról, hogy a Szentély udvarát „mindenfélre kövekből fektették”.

A rekonstruált padlózat látogatható az Olajfák hegyének közelében, Micpe Hamasuoton, ahol a vállalkozó kedvű látogatók a törmelék átszítálásában is segídezhetnek, természetesen csak a járvány után, ha újraindul a nemzetközi turistaforgalom.

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világitanak szeretteinkért a gyertyák. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Suchman Andor	február 1.	Farkas Jenő	február 8.	Kemer Sarolta	február 14.	Sommer Istvánné	február 19.	Rubin Simon	február 25.
Piskó Andorné	február 2.	Deutsch Marianna	Mirjam	Dr. Kéri Lajos	február 15.	Mór Neumann	február 21.	Spira Jenő	február 25.
Zallel Béláné	február 3.		február 10.	Márkus László	február 16.	Radvány Róth Tibor		Reich Ferenc	február 26.
Réti Gyula	február 4.	Schaffer D. Dezsőné	február 10.	Monoki József	február 17.		február 22.	Schaffer D. Dezső	február 26.
Rosenstein Dávid	február 4.	Zóber Jenő	február 10.	Klein Ferenc H.elnök	Pécs	Illés Sándor	február 23.	Landler László	február 27.
Róna Sándor	február 4.	Hirn Károly	február 14.		február 19.	Zoldán Sándor	február 24.	Gelber Jolán	február 28.

